

Olga Sitarz

Kazusy. Prawo karne

Schematy rozwiązań
Komiksy

Olga Sitarz

**Kazusy.
Prawo karne**

**Schematy rozwiązań
Komiksy**

Autorka:
Olga Sitarz

Koncepcja książki:
Andrzej Wiencek

Komiksy i rysunek na obwolucie:
Przemysław Piekarski

Opracowanie redakcyjne i korekta:
Centrum Korekty | www.centrumkorekty.pl

Projekt okładki i układu typograficznego:
Martyna Bargiel i Tomasz Bierkowski

Skład i łamanie:
Elżbieta Olma

Druk i oprawa:
Białostockie Zakłady Graficzne S.A.

Wydanie I
Bielsko-Biała 2016
Druk ukończono w listopadzie 2016 r.

ISBN 978-83-65101-75-4

Wydawnictwo Od.Nowa
43-300 Bielsko-Biała
ul. Mieszka I 38
tel. 33 822 90 90
33 822 97 97
e-mail: biuro@wydawnictwo-odnowa.pl
strona: www.wydawnictwo-odnowa.pl

Wydawca pragnie podziękować Annie i Janowi Talagom
oraz Pawłowi Wienckowi za ich twórczy wkład
w opracowanie koncepcji książki.

OD.NOWA
Bielsko-Biała, 2016

CZĘŚĆ I. Prawo karne nad Jeziorem Powidzkim

KAZUS 1.	14	KAZUS 11.	54
KAZUS 2.	18	KAZUS 12.	58
KAZUS 3.	22	KAZUS 13.	62
KAZUS 4.	26	KAZUS 14.	66
KAZUS 5.	30	KAZUS 15.	70
KAZUS 6.	34	KAZUS 16.	74
KAZUS 7.	38	KAZUS 17.	78
KAZUS 8.	42	KAZUS 18.	82
KAZUS 9.	46	KAZUS 19.	86
KAZUS 10.	50	KAZUS 20.	90

NIE WIDĄĆ GO...
UTONAŁ...

MIECIU, DLACZEGO
IM NIE POMOŻESZ?
PRZECIŻ JESTEŚ
LEKARZEM!

WZYWAMY POLICJĘ,
INCYDENT NA WODZIE!

ZNOWU TA ARMIA. JA SIĘ
W OGÓLE NIE LICZĘ...

CO JA
NAROBILEM!?

KRZYSIEK, TO NIE
JEST ROZMOWA NA
TELEFONI MUSISZ
TU NATYCHMIĄST
PRZYJECHAĆ!

BARTEK, JA SIĘ BOJĘ,
DAJ MU TĘ KOMÓRKĘ
I NIECH SOBIE IDZIE!

O NIE!
WYWALĄ MNIE
Z PRACY!

MYŚLISZ, ŻE MASZ
DO CZYNNIENIA
Z PIERWSZYM
LEPSZYM FRAJEREM?

MUSZĘ JAKOŚ
ZAREAGOWAĆ,
BO INACZEJ TU
WEJDZIE!

NIE NO, NIE
ODPUSZCZĘ
ŚMIECIOWI!

KAZUS 11. _____ **54**

KAZUS 12. _____ **58**

KAZUS 13. _____ **62**

KAZUS 14. _____ **66**

KAZUS 15. _____ **70**

KAZUS 16. _____ **74**

KAZUS 17. _____ **78**

KAZUS 18. _____ **82**

KAZUS 19. _____ **86**

KAZUS 20. _____ **90**

CZĘŚĆ II. Wybrane instytucje prawa karnego w orzecznictwie SN i sądów powszechnych

KAZUS 21.	98	KAZUS 24.	104
KAZUS 22.	100	KAZUS 25.	106
KAZUS 23.	102		

TO WOLNY KRAJ
I MOGĘ TU STAĆ.
COŚ WAM SIĘ
NIE PODOBA?

ACHI! POMOCY!
ZGAŚCIE TO!

UR DZIŁAM... DZIECKO
JEST W TWOIM POKOJU.

TOMEK, AKCJA ODWOŁANA,
NIE PRZYJEŹDZAJ JUTRO!

ELKA, DZWOŃ
PO POLICJĘ
I PRZYPROWADŹ
KIEROWNIKA POLA!

CO ONI TU ZA
BZDURY POKAZUJĄ!
HITLER MIAŁ RACJĘ!

DOBRA, JESTEŚMY
NA MIEJSCU. NASZ CEL JEST
NA KOŃCU OSIEDLA, ODDALONY
OD POZOSTAŁYCH DOMÓW.

KAZUS 16. _____ **74**

KAZUS 17. _____ **78**

KAZUS 18. _____ **82**

KAZUS 19. _____ **86**

KAZUS 20. _____ **90**

Czym są kazusy z prawa karnego

Zmieniające się nadzwyczaj często prawo (w tym prawo karne) wymaga od adresata norm szczególnych umiejętności – umiejętności jego interpretowania mimo zmieniających się przepisów. Umiejętność tę w zasadzie powinien posiadać każdy człowiek po 17. roku życia, ponieważ normy prawa karnego, określające zakazane lub nakazane zachowanie, adresowane są do wszystkich. Nabywanie i utrwalanie wspomnianych umiejętności ma ułatwiać opracowany schemat rozwiązywania kazusów z prawa karnego przedstawiony w niniejszej książce.

Kazusy z prawa karnego to nic innego jak – nieco uproszczone – prawo w działaniu. To właśnie mniej lub bardziej rozbudowane stany faktyczne wymuszają – dla ich karnoprawnej oceny – sprawne poruszanie się w całym obszarze prawa karnego. Zazwyczaj kazus to opis zdarzenia, wobec którego należy zastosować określone przepisy decydujące o tym, czy i jaką odpowiedzialność w obszarze prawa karnego ponieść może uczestnik (uczestnicy) zdarzenia. Z reguły historia opowiedziana jest słowem, autor dokonuje więc już wstępnej selekcji informacji. W naszej publikacji zdarzenie opowiedziane jest natomiast obrazem – komiksem. To oznacza, że czytelnik otrzymuje więcej informacji i sam – niczym prokurator czy sędzia – musi dokonać wstępnego wyboru istotnych elementów zdarzenia. Selekcję tę, a później podejmowanie decyzji odnośnie do odpowiedzialności, czytelnik powinien podjąć w oparciu o zasady odpowiedzialności karnej przewidziane w obowiązującym prawie. I chociaż same przepisy zmieniają się dość często, wspomniane zasady tworzą względnie trwałe i stabilny kręgosłup, do którego odwołać się można w każdym czasie.

Przestępstwo i przestanki odpowiedzialności karnej

Zasady odpowiedzialności, wykształcone w ciągu ostatnich kilkuset lat, pozwoliły na wypracowanie nowoczesnej definicji przestępstwa i to właśnie pojęcie przestępstwa stało się punktem wyjścia schematu rozwiązywania kazusów z prawa karnego. Innymi słowy, definicja przestępstwa pozwoliła na stworzenie swoistej check-listy – przewodnika ułatwiającego rozwiązywanie każdego kazusu: kazusu narysowanego, opisanego lub odtworzonego z akt prokuratorskich lub sądowych.

Przypomnijmy więc, że przestępstwem jest czyn człowieka, zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w chwili czynu, bezprawny, społecznie szkodliwy w stopniu większym niż znikomy i zawiniony.

Katalogując więc przestanki odpowiedzialności karnej, otrzymujemy następujący schemat:

1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączeniowych czyn	☐
	a) przymus bezwzględny	☐
	b) odruchy bezwarunkowe	☐
	c) fizyczna niemożność sprostania obowiązkowi	☐
	d) szczególne stany chorobowe	☐
2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	☐
	a) brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	☐
	b) brak realizacji znamion strony przedmiotowej	☐
	c) brak realizacji znamion podmiotu	☐
	d) brak realizacji znamion strony podmiotowej	☐
3.	Brak okoliczności wyłączeniowych bezprawność	☐
	a) obrona konieczna	☐
	b) stan wyższej konieczności	☐
	c) eksperyment poznawczy	☐
	d) kontratyp dotyczący zniestawienia	☐
	e) ostateczna potrzeba wojskowa	☐
	f) szczególne uprawnienia i obowiązki	☐
	g) zwyczaj	☐
	h) karcenie małoletnich	☐
	i) zgoda dysponenta dóbr	☐
4.	Spółeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym	☐
5.	Wina – brak okoliczności wyłączeniowych winę	☐
	a) nieletniość	☐
	b) stan wyższej konieczności	☐
	c) usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	☐
	d) usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączeniowych bezprawność lub winę	☐
	f) usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	☐
	g) niepoczytalność	☐
	h) rozkaz przełożonego	☐

PRZESTĘPSTWO

POMOCY!

Sposób korzystania z check-listy

8

Wystąpienie w rozpatrywanym stanie faktycznym którejś z wymienionych okoliczności (oznaczone plusem w odpowiednim polu) pozwala na stwierdzenie, że nie została zrealizowana określona przesłanka przestępności czynu (punkty 1-5) – stawiamy wtedy minus w odpowiednim wierszu-nagłówku. Oznacza to, że sprawca nie popełnił określonego przestępstwa. Przykładowo:

a) **gdy rozpoznamy, że w kazusie zrealizowane zostały przesłanki obrony koniecznej, należy postawić plus przy pozycji „obrona konieczna”, co skutkuje minusem przy „bezprawności” (punkt 3), czyli przestępstwo nie zostało popełnione:**

3. Brak okoliczności wyłączających bezprawność	☐
a) obrona konieczna	☐

b) **gdy rozpoznamy, że w kazusie wystąpił deficyt w zakresie umyślności przewidywanej przez przepis, stawiamy plus przy pozycji „brak realizacji znamion strony podmiotowej”, a zatem stawiamy minus w punkcie 2 – nie zostały wypełnione znamiona typu czynu zabronionego, a przestępstwo nie zostało popełnione:**

2. Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	☐
a) brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	☐
b) brak realizacji znamion strony przedmiotowej	☐

Jeśli nie wystąpi żadna z wymienionych okoliczności, czyli w wierszach-nagłówkach 1-5 postawimy same plusy, oznacza to, że doszło do popełnienia przestępstwa.

Ważną kwestią jest kolejność badanych przesłanek. Zasadniczo pierwszy plus postawiony przy określonej okoliczności (a zatem minus w danym wierszu-nagłówku) powoduje, że dalsza karnoprawna ocena staje się zbędna. Przykładowo jeśli osoba działała pod wpływem usprawiedliwionego błędu co do prawa, a jednocześnie nie zrealizowała znamion strony podmiotowej (czyli gdy niespełniony został wymóg z punktu 2 – „Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego” oraz z punktu 5 – „Wina – brak okoliczności wyłączających winę”), badanie kończymy na punkcie 2, stwierdzając, że przestępstwo nie zostało popełnione ze względu na brak realizacji znamion.

Trzeba jednak pamiętać, że – co prawda wyjątkowo – rozpoznać należy także dwa obszary występujące już poza schematem:

• Ustalenie właściwej jurysdykcji karnej:

- a) ze względu na czas popełnienia czynu (art. 4 k.k.);
- b) ze względu na miejsce popełnienia czynu (art. 5 i art. 109-113 k.k.).

• Tryb ścigania:

- a) przestępstwa ścigane z urzędu;
- b) przestępstwa ścigane na wniosek;
- c) przestępstwa z oskarżenia prywatnego.

Po tych ustaleniach można przejść do ostatniego punktu schematu – ustalenia karalności czynu:

6. Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	☐
a) czynny żal	☐
b) przekroczenie granic obrony koniecznej	☐
c) przedawnienie	☐
d) immunitety	☐

Również tu postawienie plusa przy pozycji „przedawnienie” zmusza do postawienia minusa przy karalności. Oznacza to, że sprawca popełnił przestępstwo, ale nie poniesie odpowiedzialności karnej.

Modyfikacje kazusa i podział na dwie części

W Poziomie II zamieszczono kilka pytań zamkniętych, które odnoszą się do zmienionego stanu faktycznego omawianego kazusa. Je również uzupełniono komentarzem, w którym znajduje się odpowiedź dotycząca ich karnoprawnej oceny.

Publikację podzielono na dwie części. Pierwsza zawiera wymyślone historie, których akcja toczy się nad Jeziorem Powidzkim. Każdy kazus (poza ostatnim) zaopatrzone w dwa schematy: pierwszy służy do samodzielnego uzupełnienia, natomiast drugi pozwala na sprawdzenie swoich ustaleń.

W części drugiej przedstawiono autentyczne historie, którymi zajmowały się polskie sądy. Nie zaopatrzone ich w check-listy: ale nie dlatego, że są one nieprzydatne. Wręcz przeciwnie – każdą sprawę (zarówno realną, jak i fikcyjną) należy rozwiązywać według określonego modelu. Jednak specyfika orzeczeń sądowych (zwłaszcza Sądu Najwyższego) i konstrukcja ich uzasadnień, na bazie których opracowano odpowiedzi, powoduje, że szczegółowej analizie poddane są już tylko wybrane instytucje prawa karnego.

9

Ustalenie zakresu ponoszenia odpowiedzialności

Dla przypomnienia warto zestawić jeszcze instytucje wpływające na wysokość grożącej kary, co pozwala rozbudować uproszczony schemat o kolejne podpunkty. Mają one już różnorodny charakter (bezwzględny i względny), dlatego nie zawsze warunkują określony wynik. Jednak ich znajomość jest niezbędna do ustalenia zakresu odpowiedzialności sprawcy.

1. Ustawowy wymiar kary
a) wynikający z przepisu części szczególnej
b) art. 37a k.k.
2. Nadzwyczajne złagodzenie lub obostrzenie kary obligatoryjne (+ art. 57 k.k.)
a) nadzwyczajne złagodzenie (nowe granice kary – art. 60 § 6 k.k.) – art. 60 § 3 k.k.
b) nadzwyczajne obostrzenie (nowe granice kary – art. 38 § 3 k.k.)
• występki o charakterze chuligańskim
• powrót do przestępstwa (art. 64 § 2 k.k.)
3. Nadzwyczajne złagodzenie lub obostrzenie kary fakultatywne (+ art. 57 k.k.)
a) nadzwyczajne złagodzenie (nowe granice kary – art. 60 § 6 k.k.)
• wymienione w ustawie (np. art. 25 § 3 k.k.)
• art. 60 § 1 i 2 k.k.
b) nadzwyczajne obostrzenie (nowe granice kary – art. 38 § 3 k.k.)
• powrót do przestępstwa – recydywa (art. 64 § 1 i 2 k.k.)
• zbieg przestępstw
4. Odstąpienie od wymierzenia kary – fakultatywne
a) usiłowanie nieudolne (art. 14 k.k.)
b) podżeganie i pomocnictwo, gdy czynu nie usiłowano dokonać (art. 22 k.k.)
c) przekroczenie granic obrony koniecznej (art. 25 § 2 k.k.)
d) drobne występki (art. 59 k.k.)
e) inne szczególne przypadki i podrzędna rola sprawcy (art. 61 k.k.)
f) inne wymienione w ustawie
5. Inne modyfikacje kary – koniunkcja kary (art. 37b k.k.)

Zaproponowany schemat wymaga czasem modyfikacji (a w zasadzie swoistej multiplikacji) w przypadku wielości czynów lub wielości przestępstw.

Oczywiście, powyższy schemat i dołączone wskazówki mają charakter uproszczony, trudno bowiem na kilku stronach przedstawić całą naukę prawa karnego. Mimo to zdecydowanie ułatwią wykorzystanie nabytej wiedzy z zakresu prawa karnego materialnego.

NUMER KAZUSA (+ NUMER AKT SPRAWY I NAZWA SĄDU W PRZYPADKU AUTENTYCZNYCH ORZECZEŃ)

2.

KOMIKS PRZEDSTAWIAJĄCY ZDARZENIE

PYTANIE GŁÓWNE

1. Dokonaj karnoprawnej oceny zachowania Piotrka, Adama i Pawła

POZIOM I

SCHEMAT (UPROSZCZONY) ROZWIĄZYWANIA KAZUSÓW

- Czyn człowieka - brak okoliczności wyłączających czyn**
 - przymus bezwzględny
 - odruchy bezwarunkowe
 - fizyczna niemożność sprostania obowiązkowi
 - szczególne stany chorobowe
- Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)**
 - brak realizacji znamion przedmiotu ochrony
 - brak realizacji znamion strony przedmiotowej
 - brak realizacji znamion podmiotu
 - brak realizacji znamion strony podmiotowej
- Brak okoliczności wyłączających bezprawność**
 - obrona konieczna
 - stan wyższej konieczności
 - eksperyment poznawczy
 - kontrakt dotyczący zniesławienia
 - ostateczna potrzeba wojskowa
 - szczególne uprawnienia i obowiązki
 - zwyczaj
 - karcenie małoletnich
 - zgoda dysponenta dóbr
- Spółeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikłym**
- Wina - brak okoliczności wyłączających winę**
 - nieletniość
 - stan wyższej konieczności
 - usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion
 - usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę
 - usprawiedliwiony błąd co do bezprawności
 - niepoczytalność
 - rozkaz przełożonego
- Czyn karalny - brak okoliczności wyłączających karalność**
 - czynny żal
 - przekroczenie granic obrony koniecznej
 - przedawnienie
 - immunitety

CHECK-LISTA

POZIOM II

SCHEMAT (UPROSZCZONY) ROZWIĄZYWANIA KAZUSÓW

- Gdyby okazało się, że po upadku i krótkim omdleniu Martcie nic się nie stało:
 - brak jest podstaw do odpowiedzialności karnej.
 - są podstawy do odpowiedzialności karnej.
- Gdyby w trakcie pogoni za Martą (która to pogoni nie zakończyła się jej śmiercią) chłopcy wykrykiwali pod jej adresem groźby zgwałcenia, to ich zachowanie należałoby uznać jako:
 - jedno przestępstwo, za które grozi jedna kara.
 - dwa przestępstwa, za które może być wymierzona jedna lub dwie kary.

PYTANIA DODATKOWE - MODYFIKACJA KAZUSA

UZUPEŁNIONA CHECK-LISTA

ROZWIĄZANIE

KAZUS 2.

30

POZIOM I

UZUPEŁNIONA CHECK-LISTA

- Czyn człowieka - brak okoliczności wyłączających czyn**
 - przymus bezwzględny
 - odruchy bezwarunkowe
 - fizyczna niemożność sprostania obowiązkowi
 - szczególne stany chorobowe
- Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)**
 - brak realizacji znamion przedmiotu ochrony
 - brak realizacji znamion strony przedmiotowej
 - brak realizacji znamion podmiotu
 - brak realizacji znamion strony podmiotowej
- Brak okoliczności wyłączających bezprawność**
 - obrona konieczna
 - stan wyższej konieczności
 - eksperyment poznawczy
 - kontrakt dotyczący zniesławienia
 - ostateczna potrzeba wojskowa
 - szczególne uprawnienia i obowiązki
 - zwyczaj
 - karcenie małoletnich
 - zgoda dysponenta dóbr
- Spółeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikłym**
- Wina - brak okoliczności wyłączających winę**
 - nieletniość
 - stan wyższej konieczności
 - usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion
 - usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę
 - usprawiedliwiony błąd co do bezprawności
 - niepoczytalność
 - rozkaz przełożonego
- Czyn karalny - brak okoliczności wyłączających karalność**
 - czynny żal
 - przekroczenie granic obrony koniecznej
 - przedawnienie
 - immunitety

ROZWIĄZANIE

Piotrek, Adam i Paweł mogą ponieść odpowiedzialność karną.

ROZWIĄZANIE KAZUSA

LITERA WSKAZUJĄCA NA WŁAŚCIWĄ ODPOWIEŹ

ROZWIĄZANIE

KAZUS 2.

31

POZIOM II

- Nie ma wątpliwości, że brak skutku śmiertelnego, a nawet uszkodzenia na zdrowiu (por. art. 156 i 157 k.k.) musi zmienić karnoprawną ocenę czynu. Powstaje jednak pytanie, czy zachowanie Piotrka, Adama i Pawła wyczerpuje znamiona innej typizacji. W grę może wchodzić przepis art. 160 § 3 k.k., statujący odpowiedzialność karną za nieumyślne narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszkodzenia na zdrowiu. Jak wskazuje Sąd Najwyższy, wymóg bezpośrednio nastąpienia skutku w postaci niebezpieczeństwa należy rozumieć w ten sposób, że musi charakteryzować się wysokim stopniem prawdopodobieństwa spełnienia (I KKN 377/97). **Upadek Marty i chwilowa utrata przytomności w wysokim stopniu uprawniają do wystąpienia niebezpieczeństwa co najmniej ciężkiego uszkodzenia na zdrowiu.** Przy ustalaniu odpowiedzialności chłopców należy ponownie uwzględnić ich wiek i jego wpływ na odpowiedzialność karną.
- Poruszony tu problem dotyczy skomplikowanego problemu jednoznaczności przestępstwa. Przedstawiony stan faktyczny pozwala jednak przyjąć, że ściganie Marty i wykazywanie groźb pod jej adresem stanowi jeden czyn. **Zgodnie z art. 11 § 1 k.k. ten sam czyn może stanowić tylko jedno przestępstwo.** Jeżeli czyn wyczerpuje znamiona określone w dwóch lub więcej przepisach ustawy karnej, sąd skazuje za jedno przestępstwo na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów i wymierza karę na podstawie przepisu przewidującego karę najsurowszą (§ 2 i 3). Mówimy więc o kumulatywnym zbiegu przepisów - w tym przypadku art. 160 § 3 k.k. i art. 190 § 1 k.k., przy czym podstawą wymiaru kary będzie przepis art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. Pamiętajcie też należy, że ze względu na nieukończony 17 lat Adam nie może ponieść odpowiedzialności karnej, a jedynie mogą być zastosowane wobec niego środki przewidziane w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich.

ROZWIĄZANIE ZMODYFIKOWANYCH KAZUSÓW

CZĘŚĆ I. Prawo karne nad Jeziorem Powidzkim

KAZUS 1. _____ 14 KAZUS 11. _____ 54

KAZUS 2. _____ 18 KAZUS 12. _____ 58

KAZUS 3. _____ 22 KAZUS 13. _____ 62

KAZUS 4. _____ 26 KAZUS 14. _____ 66

KAZUS 5. _____ 30 KAZUS 15. _____ 70

KAZUS 6. _____ 34 KAZUS 16. _____ 74

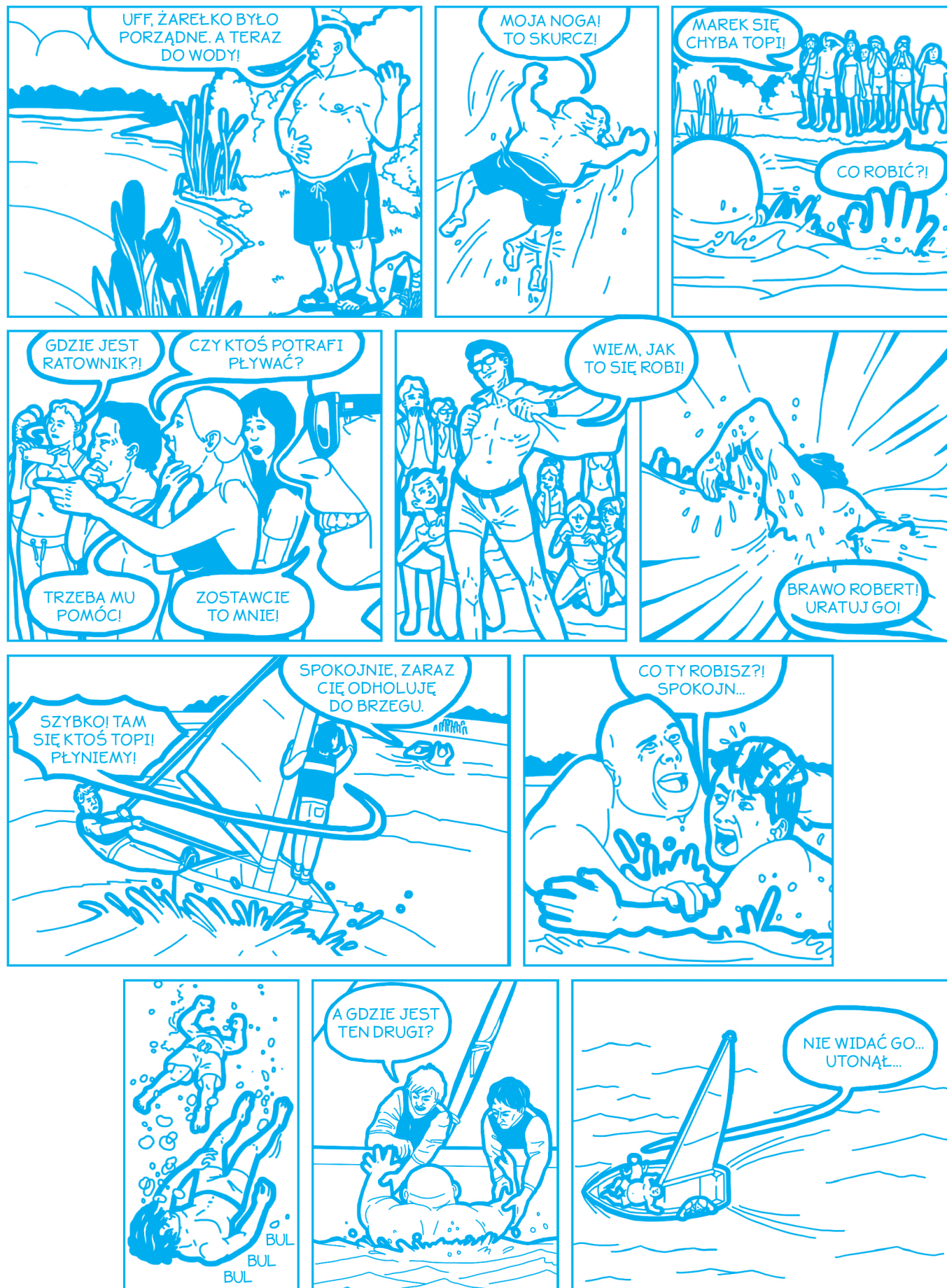
KAZUS 7. _____ 38 KAZUS 17. _____ 78

KAZUS 8. _____ 42 KAZUS 18. _____ 82

KAZUS 9. _____ 46 KAZUS 19. _____ 86

KAZUS 10. _____ 50 KAZUS 20. _____ 90

1. Dokonaj karnoprawnej oceny czynu Marka

POZIOM I

SCHEMAT (UPROSZCZONY) ROZWIĄZYWANIA KAZUSÓW

1. Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn
 - a) przymus bezwzględny
 - b) odruchy bezwarunkowe
 - c) fizyczna niemożność sprostania obowiązkowi
 - d) szczególne stany chorobowe
2. Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)
 - a) brak realizacji znamion przedmiotu ochrony
 - b) brak realizacji znamion strony przedmiotowej
 - c) brak realizacji znamion podmiotu
 - d) brak realizacji znamion strony podmiotowej
3. Brak okoliczności wyłączających bezprawność
 - a) obrona konieczna
 - b) stan wyższej konieczności
 - c) eksperyment poznawczy
 - d) kontratyp dotyczący zniestawienia
 - e) ostateczna potrzeba wojskowa
 - f) szczególne uprawnienia i obowiązki
 - g) zwyczaj
 - h) karcenie małoletnich
 - i) zgoda dysponenta dóbr
4. Społeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym
5. Wina – brak okoliczności wyłączających winę
 - a) nieletniość
 - b) stan wyższej konieczności
 - c) usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion
 - d) usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę
 - e) usprawiedliwiony błąd co do bezprawności
 - f) niepoczytalność
 - g) rozkaz przełożonego
6. Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność
 - a) czynny żal
 - b) przekroczenie granic obrony koniecznej
 - c) przedawnienie
 - d) immunitety

PRZESTĘPSTWO

POZIOM II

2. Gdyby okazało się, że Marek ma 14 lat, jego odpowiedzialność zostałaby wyłączona:
 - a) ze względu na brak czynu.
 - b) ze względu na brak winy.
3. Gdyby Robert utonął na skutek nie tyle odruchowych zachowań Marka, ale z powodu nadmiernego wysiłku w czasie holowania Marka do brzegu:
 - a) Marek poniósłby odpowiedzialność karną za śmierć Roberta.
 - b) Marek nie poniósłby odpowiedzialności karnej za śmierć Roberta.

POZIOM I

UZUPEŁNIONA CHECK-LISTA

PRZESTĘPSTWO	1.	Czyn człowieka – brak okoliczności wyłączających czyn	☒
	a)	przymus bezwzględny	☒
	b)	odruchy bezwarunkowe	☒
	c)	fizyczna niemożność sprostania obowiązkowi	☒
	d)	szczególne stany chorobowe	☒
	2.	Wypełnienie ustawowych znamion typu czynu zabronionego (i ewentualnie form stadialnych oraz zjawiskowych)	☐
	a)	brak realizacji znamion przedmiotu ochrony	☐
	b)	brak realizacji znamion strony przedmiotowej	☐
	c)	brak realizacji znamion podmiotu	☐
	d)	brak realizacji znamion strony podmiotowej	☐
	3.	Brak okoliczności wyłączających bezprawność	☐
	a)	obrona konieczna	☐
	b)	stan wyższej konieczności	☐
	c)	eksperyment poznawczy	☐
	d)	kontratyp dotyczący zniestawienia	☐
	e)	ostateczna potrzeba wojskowa	☐
	f)	szczególne uprawnienia i obowiązki	☐
	g)	zwyczaj	☐
	h)	karcenie małoletnich	☐
	i)	zgoda dysponenta dóbr	☐
4.	Społeczna szkodliwość w stopniu większym niż znikomym	☐	
5.	Wina – brak okoliczności wyłączających winę	☐	
a)	nieletność	☐	
b)	stan wyższej konieczności	☐	
c)	usprawiedliwiony błąd co do ustawowych znamion	☐	
d)	usprawiedliwiony błąd co do okoliczności wyłączających bezprawność lub winę	☐	
e)	usprawiedliwiony błąd co do bezprawności	☐	
f)	niepoczytalność	☐	
g)	rozkaz przełożonego	☐	
6.	Czyn karalny – brak okoliczności wyłączających karalność	☐	
a)	czynny żal	☐	
b)	przekroczenie granic obrony koniecznej	☐	
c)	przedawnienie	☐	
d)	immunitety	☐	

1. Czyn jest pierwszym elementem konstruującym pojęcie przestępstwa. Jego zaistnienie warunkuje badanie dalszych przesłanek odpowiedzialności karnej, a jego brak powoduje, że badanie tych przesłanek staje się bezprzedmiotowe.

O ile w nauce prawa karnego dość sporna jest definicja samego czynu i wytyczanie jego granic (temporalizacja), o tyle okoliczności wyłączające czyn (ich katalog) są przyjmowane przez polską doktrynę w miarę zgodnie. Najogólniej rzecz ujmując, okoliczności wyłączające czyn to okoliczności uniemożliwiające podjęcie zachowania sterowanego wolą – uniemożliwiają uzewnętrznienie wolnej woli człowieka, a innymi słowy – paraliżują wolę człowieka, nie pozostawiając żadnego tzw. luzu decyzyjnego.

Podstawowe znaczenie wśród okoliczności wyłączających czyn ma przymus bezwzględny (nieodporny, *vis absoluta*). Przybiera on postać przymusu fizycznego i polega na takim zastosowaniu przez osobę trzecią siły, które całkowicie unicestwia wolę człowieka. Przykładem mogą być: związanie, skrupowanie, zamknięcie w pokoju, ale też przesunięcie, popchnięcie czy zepchnięcie człowieka, który takim zachowaniem nie może się oprzeć. Zatem zarówno bierność, jak i aktywność człowieka wymuszona przymusem bezwzględnym nie stanowi czynu w rozumieniu prawa wykroczeń. Nie jest więc czynem zniszczenie przedmiotu w muzeum, jeśli do zniszczenia doszło na skutek popchnięcia przez osobę trzecią.

Czyn wyłączają też odruchy bezwarunkowe (np. odruch łapania równowagi) oraz stany chorobowe polegające na całkowitym wyłączeniu woli (jako przykłady najczęściej wskazuje się epilepsję i konwulsję). W literaturze operuje się też – jako okolicznością wyłączającą czyn – pojęciem fizycznej niemożności wypełnienia określonego obowiązku.

Nie ma wątpliwości, że tzw. „zespół instynktownego zachowania tonącego”, czyli podświadome czynności podejmowane, aby uniknąć uduszenia w wodzie, to jeden z przykładów odruchu bezwarunkowego. W takiej sytuacji człowiek nie steruje swoją wolą, a jego ruchy ciała stanowią jedynie pozór czynu.

ROZWIĄZANIE

Zachowanie Marka nie podlega karze.

POZIOM II

- 2b. W myśl art. 10 § 1 k.k. na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat, natomiast nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280 k.k., może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne (§ 2). Zatem osoba w wieku 14 lat nie ponosi odpowiedzialności karnej ze względu na brak winy. **Jednak w omawianej sprawie do czynu w ogóle nie doszło, zatem problem winy nie ma żadnego znaczenia.**

- 3b. Innej karnoprawnej oceny zachowania Marka należy dokonać w sytuacji, gdyby śmierć Roberta była wynikiem podjętej przez niego akcji ratowniczej. Powstaje bowiem pytanie, czy Marek, wywołując swoim zachowaniem stan niebezpieczeństwa, powinien ponieść odpowiedzialność karną za śmierć Roberta, który podjął próbę ratunku, co w rezultacie doprowadziło do jego własnej śmierci. W tym stanie faktycznym w grę może wchodzić ewentualnie odpowiedzialność za czyn z art. 155 k.k. – nieumyślne spowodowanie śmierci – lub art. 160 § 1 lub 3 k.k. – umyślne lub nieumyślne narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo

utruty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Obie typizacje uzależniają dokonanie czynu zabronionego od wystąpienia określonego w przepisie skutku (w postaci śmierci lub wywołania stanu niebezpieczeństwa). Przede wszystkim należy więc ustalić, czy między zachowaniem Marka a śmiercią Roberta istnieje związek przyczynowo-skutkowy pozwalający na dalsze wartościowanie jego czynu i – ostatecznie – poniesienie przez niego odpowiedzialności.

Nie ma wątpliwości, że w świetle teorii ekwiwalencji zachowanie Marka jest kauzalnie powiązane ze śmiercią Roberta. W świetle testu warunku *sine qua non*, gdyby Marek nie wszedł do wody, Robert by nie utonął. Wiemy jednak, że współczesne prawo karne przesłankę odpowiedzialności karnej na płaszczyźnie związku przyczynowo-skutkowego konstruuje bardziej rygorystycznie. Zgodnie z teorią obiektywnego przypisania skutku, odpowiedzialność karna za wywołany skutek może mieć miejsce, jeżeli skutek wywołany został przy naruszeniu reguł ostrożności stojących na straży bezpieczeństwa dóbr prawnych będących w społecznym obrocie, a stworzone niebezpieczeństwo przekroczyło próg akceptowalny społecznie.

W omawianym stanie faktycznym **Marek nie naruszył reguł ostrożności gwarantujących bezpieczeństwo dla życia i zdrowia innych ludzi, zatem między jego zachowaniem a śmiercią Roberta brak jest powiązania normatywnego, które pozwoliłoby na przypisanie czynu zabronionego.**